

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2017

ПРЕЮДИЦІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Ходико В.І.

*Студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Щербак С.В.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри ЦПД ННІ права
Сумського державного університету*

Для прийняття справедливого та належного рішення до суду мають подаватись докази. Обов'язок доказування лежить на сторонах, які подають ці докази для доведення своєї переконливості. Втім, існує три групи обставин, від доказування яких звільняються сторони та інші особи, які беруть участь у справі. Зокрема, обставини, визнані сторонами та іншими особами, що беруть участь у справі, загальновідомі та преюдиційні обставини. Важливе значення мають саме преюдиційні обставини.

Термін «преюдиція» латинського походження, слово «*praecedens*» означає «вирішен-ня питання наперед; заздалегідь прийняте рішення; обставини, що дозволяють робити висновки про наслідки» [1].

Поняття «*praecedens*» містить такі ознаки: законність, обов'язковість її застосування, достовірність раніше доведених фактів, об'єктивність, зв'язок обставин справи, що розглядається, із судовим рішенням, що набрало законної сили. Цей термін відноситься до англо-американської судової практики. В цьому випадку, справа має вирішене значення, що не дозволяє затягувати процес її розгляду на порушення нових позовних вимог в новому судовому процесі з тих самих, раніше вирішених питань [2].

Преюдиція виникла у римському праві. Римські юристи подавали преюдиціальні позови (*actiones praediciales*) для того, щоб винесене судом рішення у певній справі набувало обов'язкової юридичної сили при розгляді судом у майбутньому іншої справи (наприклад, виникав спір про володіння річчю, результат якого потім враховувався при вирішенні суперечки щодо права власності на цю ж річ).

В сучасній юридичній науці відсутнє універсальне поняття «преюдиції». У науковій та навчально-методичній юридичній літературі термін «преюдиція» має різні змістові значення: 1) як правозастосовний акт; 2) як факт, що встановлений судом; 3) як висновок, зроблений одним судом, що є обов'язковим для іншого суду; 4) як інтелектуально-вольова діяльність з доказування; 5) як властивість окремих правових явищ; 6) як прийом юридичної техніки [3].

Преюдиція — це виключення заперечуваності юридичної вірогідності одного разу доведеного факту. Тобто, якщо суд або інший юрисдикційний орган вже встановив певні факти (після їх перевірки і оцінки) і закріпив це у відповідному документі, то вони визнаються преюдиціальними — такими, що при новому розгляді справи вважаються встановленими, істинними, такими, що не потребують нового доведення. Розрізняють адміністративні, кримінально-правові і кримінально-процесуальні преюдиції, які застосовують залежно від їх значення для справи, що розглядається [4].

Преюдиціальність (з лат. *praecedentialis* – такий, що відноситься до попереднього судового рішення) – обов’язок для всіх судів, що розглядають справу, приймати без перевірки та доказів факти, які були раніше встановлені та закріплені в судовому рішенні по іншій справі, яке набуло законної сили [2].

Властивість преюдиційності фактів ґрунтується на правовій властивості законної сили судового рішення і визначається його межами, за якими сторони й інші особи, які брали участь у справі, а також їхні правонаступники не можуть знову оскаржувати в іншому процесі встановлені рішенням суду факти та правовідносини.

Загальні вимоги використання преюдицій містяться у нормах матеріального та процесуального права. Так, відповідно до ст.61 ЦПК України - Підстави звільнення від доказування, а саме ч.3 - Обставини, що були встановлені судовим рішенням у цивільній, господарській або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини [5]. Це положення значно ускладнює процес прийняття законного й обґрунтованого рішення і створює умови для недобросовісного використання преюдиції. До того ж, неоднозначність вирішення питання на користь реалізації преюдиції або внутрішнього переконання судді негативно впливає на ефективність застосування преюдиції [6].

У п.2 ч.2 ст.122, п.2 ст.205 ЦПК зазначено, що наявність судового рішення, яке набрало законної сили у спорі між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, є підставою для відмови у відкритті провадження, а якщо провадження було відкрито, то його необхідно закрити. Тобто, якщо справу суд уже вирішив, вдруге заявляти тотожний позов не можна [3].

Таким чином, преюдиція – це встановлене процесуальним законом правило (нетиповий нормативний припис), яке звільняє особу від доказування факту, який вже був доведений у попередньому процесі. Змістом преюдиції є правило, що одного разу доказаний факт у подальших процесах доказуванню не підлягає [6].

Преюдиційні обставини не потребують доказування, якщо одночасно виконуються наступні умови: 1) обставина встановлена судовим рішенням. При цьому відповідно до

ч.1 ст.208 ЦПК судові рішення викладаються у двох формах: у формі ухвали і у формі рішення. Тому преюдиційне значення мають обставини, встановлені як рішенням, так і ухвалою суду. Обставини, встановлені рішеннями інших органів, потребують доказування на загальних підставах; 2) судове рішення набрало законної сили; 3) у справі беруть участь ті самі особи, які брали участь у попередній справі. При цьому якщо у справі беруть участь нові особи, то преюдиційний характер рішення втрачається. Тому не можуть мати преюдиційного значення рішення суду в тотожних за фактологією справах, але за позовом іншого позивача або за участю додаткового співвідповідача. Щоб обійти цю норму, можна залучити в процес додаткового відповідача або третю особу [6].

При цьому преюдиційний зв'язок може бути обов'язковим або факультативним. Під обов'язковою преюдицією розуміють такі випадки преюдиції, коли попереднє встановлення того або іншого факту або правовідносин для вирішення даної справи є обов'язковим у силу закону. При обов'язковій преюдиції суд, який вирішує дану справу, не вправі винести відповідного акта, якщо іншим судовим або адміністративним органом не буде вирішене питання, від наслідків вирішення якого залежить вирішення даної справи (п.4 ч.1 ст.201 ЦПК). У тому випадку, коли преюдиція не є обов'язковою, преюдиціальний зв'язок також може виникати. Однак і без нього усе коло питань, що стоїть перед судом, було б вирішене даним судом, що розглядає дану справу, самостійно [7].

Нормативний вплив преюдиції зумовлює системну преюдиціальність судових актів. Преюдиціальний характер мають рішення суду як першої (у тому числі заочне), так апеляційної і касаційної інстанцій. Ухвали суду не мають преюдиціального характеру.

Важливими елементами преюдиційності судових рішень є її об'єктивні та суб'єктивні межі дії. Об'єктивні межі преюдиції окреслюють коло фактів, що установлені відповідним процесуальним актом і у зв'язку з цим не підлягають доказуванню. Суб'єктивні межі визначають коло осіб, на яких вона поширюється [1]. У цивільному процесі – це сторони, треті особи, що приймали участь у розгляді справи, а також їх правонаступники [6].

Необхідно також зазначити, що преюдиція дає змогу встановлювати правові зв'язки між процесуальними галузями права щодо питань однакового застосування правових норм, які регулюють діяльність по доказуванню [8].

Застосування преюдицій на практиці передбачає: забезпечення загальнообов'язковості рішень правозастосовних органів; збереження соціальної цінності актів застосування права; дотримання авторитету органів судової влади та їх рішень; прискорення процесу доказування у юридичних справах; усунення можливості винесення суперечливих правозастосовних рішень.

Проаналізувавши вище викладені факти, можна з упевненістю сказати, що правові преюдиції виконують надзвичайно важливу роль в організації, стабілізації і повноцінному функціонуванні правової системи суспільства. Преюдиція забезпечує оптимізацію судового процесу, у тому числі економію сил і часу суду у розгляді й вирішенні справ та авторитет актів судової влади. А правильне застосування преюдиціальності та подальше вдосконалення законодавства в цьому напрямі – є важливою умовою підвищення ефективності здійснення судочинства, правозастосовчої та правотворчої діяльності. Це сприятиме правильному вирішенню справ, дотриманню принципу єдності судової практики, забезпечення принципів рівності сторін та верховенства права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаврік Р.О. Преюдиційність як властивість судового рішення у цивільній справі, що набрало законної сили. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lex-line.com.ua/?go=ful_article&id=68
2. Масюк В.В. Презумпції та преюдиції в цивільному судочинстві.-Х.: Право, 2012. - 208 с.
3. Ляшенко Р.Д. Загальна характеристика та властивості преюдиції як засобу судової аргументації // Часопис Київського університету права. - 2012/3. - С. 22-25.
4. Боричевський В. Її величність Преюдиція, 2009. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zonazakona.com.ua/yuridichna-analitika/302-2009-11-09-21-10-18.html>
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
6. Зіменко О.В. Застосування преюдиції в окремих галузях національного процесуального права // Вісник Запорізького нац. у-ту «Юридичні науки». - № 4 (II), 2012. – С. 36-46.
7. Андронов І.В. Правові наслідки набрання рішенням суду законної сили // Актуальні проблеми держави і права. – 2006. – С. 322-327.
8. Кублік В. Обставини, що не підлягають доказуванню в цивільному процесі України, 2012. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2012/obstavyny-scho-ne-pidlyahayut-dokazuvannyu-v-tsyvilnomu-ppotseci-ukrajiny/>